25. 2. 2016

ID: 100623

Soudní poplatek

Úprava vracení soudního poplatku pro případ smíru nemůže být pro účastníky řízení výhodnější, než v případě zpětvzetí žaloby, neboť by to znamenalo, že by institut zpětvzetí přestal být fakticky využíván. Institut vracení soudních poplatků podle § 10 odst. 7 zákona o soudních poplatcích dopadá na situace, kdy dojde ke schválení smíru uzavřeného mezi účastníky soudem před tím, než soud ve věci poprvé meritorně rozhodne. Jakmile soud ve věci jedná, provede dokazování a rozhodne, nemůže být soudní poplatek, ani jeho část vrácena, a to ani za situace, že je později rozhodnutí odvolacím či dovolacím soudem zrušeno.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Cdo 1714/2015, ze dne 9.11.2015)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně S., spol. s.r.o., se sídlem ve Z., zastoupené Mgr. P.G., advokátem se sídlem v P., proti žalované U. pojišťovna, a.s., se sídlem v P., zastoupené JUDr. J.K., advokátem se sídlem v P., o zaplacení 1 772 206,40 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 9 C 193/2008, o dovolání žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. ledna 2015, č. j. 19 Co 277/2014-357, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Městský soud v Praze v záhlaví označeným usnesením potvrdil usnesení ze dne 3. června 2014, č. j. 9 C 193/2008-348, jímž Obvodní soud pro Prahu 6 rozhodl tak, že se žalobkyni nevrací části zaplacených soudních poplatků za žalobu ve výši 56 712 Kč, za odvolání ve výši 56 712 Kč a za dovolání ve výši 4 000 Kč (první odstavec výroku), a rozhodl o nepřiznání práva na náhradu nákladů odvolacího řízení žádné z účastnic (druhý odstavec výroku).

Odvolací soud se ztotožnil s právním posouzením soudu prvního stupně o nenaplnění podmínek pro aplikaci ustanovení § 10 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, které podle shodného názoru soudů obou stupňů dopadá na případy, kdy došlo k uzavření a schválení smíru před tím, než soud vydá ve věci meritorní rozhodnutí. Taková situace však v souzené věci nenastala. Řízení sice skončilo smírem, nicméně až po té, kdy již bylo rozhodováno ve věci samé rozsudky soudu prvního stupně, Městského soudu v Praze jako soudu odvolacího a Nejvyššího soudu jako soudu dovolacího. Odvolací soud vysvětlil, že jakmile soud ve věci jedná, provede dokazování a rozhodne, nemůže být soudní poplatek, ani jeho část, vrácena, a to ani za situace, že je později rozhodnutí odvolacím či dovolacím soudem zrušeno (jak tomu bylo v předmětné věci). Argumentaci odvolatelky (žalobkyně), že v době schválení smíru neexistuje jiné rozhodnutí ve věci samé, odvolací soud označil za nedůvodnou, a to již s poukazem na § 159a odst. 4 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). Pro úplnost pak doplnil, že soudní poplatky, které žalobkyně ve věci uhradila, měly být účastnicemi řízení zahrnuty do ujednání o nákladech řízení v rámci soudem schváleného smíru.

Usnesení odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním. Tvrdí, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení otázky, zda „lze vrátit zaplacené soudní poplatky (resp. jejich 80 %) na základě schválení smíru v řízení před soudem prvního stupně po zrušení jeho předchozího meritorního rozhodnutí“, která nebyla judikaturou Nejvyššího soudu dosud řešena.

Na rozdíl od odvolacího soudu dovolatelka zastává názor, že podle ustanovení § 10 odst. 7 zákona o

soudních poplatcích, ve znění účinném od 1. září 2011 (dále též jen „cit. zákon“), je možnost vrácení soudních poplatků zachována i v případě, že již bylo ve věci samé rozhodnuto a toto rozhodnutí bylo na základě podaného opravného prostředku zrušeno a poté byl schválen smír. K takovému závěru ji vede účel citované právní úpravy i její jazykové vyjádření.

Dovolatelka zcela souhlasí s odvolacím soudem, že sledovaným cílem předmětné právní úpravy je předcházení soudním sporům. Podle jejího mínění však zájem o předcházení soudním sporům a o jejich řešení smírnou cestou neodpadá okamžikem, kdy je vydáno prvoinstanční rozhodnutí. Smysl omezení vracení soudních poplatků pouze na případy „schválení smíru mezi účastníky řízení před tím, než je ve věci samé rozhodnuto“ nespatřuje v tom, že v odvolacím řízení není uzavření smíru mezi účastníky žádoucí, nýbrž v tom, že má zabránit spekulativnímu jednání účastníků řízení, kteří by, nebýt tohoto omezení, mohli „zkusmo“ podávat žalobu jen s cílem zjistit náhled soudu na věc a po vydání prvostupňového rozsudku se účelově odvolat a posléze uzavřít soudní smír (třeba i o stejném obsahu, jak rozhodl soud prvního stupně) a tím dosáhnout „slevy“ na soudním poplatku. O takový případ však v souzené věci nešlo, neboť rozsudky soudů obou stupňů zrušil až dovolací soud a až v následném řízení před soudem prvního stupně byl mezi účastnicemi uzavřen (a schválen) smír v době, kdy již neexistovalo žádné rozhodnutí ve věci samé. Z pohledu žalobkyně tak neexistuje jakýkoli opodstatněný důvod k nevrácení zaplacených soudních poplatků, a to tím spíše, že tento smír bezesporu ulehčil i práci soudu, který by – nebýt schváleného soudního smíru – musel řešit otázky, na jejichž zodpovězení spor spočíval a které nebyly dovolacím soudem v kasačním rozsudku vyřešeny.

Ve prospěch názoru dovolatelky svědčí podle jejího mínění i jazykové vyjádření právní úpravy vrácení soudních poplatků po schválení smíru. Akcentuje, že zákonodárce použil ohledně meritorního rozhodnutí přítomný čas (než je ve věci samé rozhodnuto), což minimálně naznačuje, že rozhodnutím ve věci samé, které má toto ustanovení na mysli, je pouze aktuálně (v době schvalování smíru) existující (nezrušené) rozhodnutí. Pokud by tomu tak být nemělo, byl by jistě použit minulý čas (než bylo ve věci samé rozhodnuto).

Dovolatelka se domnívá, že její pojetí předmětné právní normy nelze označit za uměle vykonstruovaný výklad, jak uvedl odvolací soud. Uzavírá, že odvolací soud ustanovení § 10 odst. 7 cit. zákona nesprávně interpretoval, nepřiznal-li jí právo na vrácení 80 % zaplacených soudních poplatků. Proto navrhuje, aby dovolací soud změnil napadené usnesení odvolacího soudu tak, že její žádostí o vrácení 80 % zaplacených soudních poplatků vyhoví.

Nejvyšší soud projednal dovolání a rozhodl o něm – v souladu s bodem 7. čl. II přechodných ustanovení části první zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a s bodem 2. čl. II přechodných ustanovení části první zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. ledna 2013 do 31. prosince 2013.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., neboť otázka, zda ustanovení § 10 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném od 1. září 2011 dopadá i na případy uzavření a schválení smíru po zrušení předchozího meritorního rozhodnutí soudu prvního stupně, nebyla judikaturou Nejvyššího soudu dosud řešena.

Nejvyšší soud přezkoumal rozhodnutí odvolacího soudu v napadeném rozsahu (srov. § 242 odst. 1 o. s. ř.), jsa vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně toho, jak jej dovolatelka obsahově vymezila (srov. § 242 odst. 3 větu první o. s. ř.).

Vzhledem k přípustnosti podaného dovolání dovolací soud nejprve zkoumal, zda řízení netrpí vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. (tzv. zmatečnostmi), jakož i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (srov. § 242 odst. 3 větu druhou o. s. ř.). Tyto vady dovolatelka netvrdila a dovolací soud je z obsahu spisu neshledal.

V souzené věci šlo o situaci, kdy o věci rozhodl nejprve Městský soud v Praze, jehož rozsudek z důvodu věcné nepříslušnosti zrušil Vrchní soud v Praze s tím, že po právní moci rozhodnutí byla věc postoupena Obvodnímu soudu pro Prahu 6. Posléze rozhodl ve věci Obvodní soud pro Prahu 6, jehož rozsudek potvrdil Městský soud v Praze. Na základě dovolání žalobkyně Nejvyšší soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. V novém řízení (před případným dalším rozhodnutím soudu prvního stupně ve věci) potom došlo soudem prvního stupně ke schválení smíru uzavřeného mezi účastnicemi a žalobkyně požádala o vrácení zaplacených soudních poplatků za žalobu, za odvolání a za dovolání; její žádosti soud prvního stupně s odkazem na dikci § 10 odst. 7 cit. zákona nevyhověl a odvolací soud toto jeho rozhodnutí jako věcně správné potvrdil.

Z obsahu dovolání se podává, že dovolatelka staví nárok na vrácení zaplacených soudních poplatků zejména na jazykovém vyjádření právní úpravy o vracení soudních poplatků po schválení smíru, kdy zákonodárce použil ohledně meritorního rozhodnutí formulaci „než je ve věci samé rozhodnuto“. S touto její argumentací se dovolací soud neztotožňuje.

Při řešení shora formulované otázky, jakož i s ohledem na vymezení dovolacího důvodu ze strany dovolatelky, vycházel dovolací soud z následující právní úpravy.

Podle ustanovení § 10 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění, soud vrátí z účtu soudu zaplacený poplatek snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč, v případě schválení smíru mezi účastníky řízení před tím, než je ve věci samé rozhodnuto. Byl-li smír schválen pouze v části předmětu řízení, vrátí soud odpovídající část poplatku; věta první se použije obdobně.

Podle ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění, soud vrátí z účtu soudu i zaplacený poplatek za řízení, který je splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti, snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním. Obdobně vrátí soud poplatníkovi přeplatek na poplatku (odpovídající část poplatku) vzniklý podle § 6a odst. 3, bylo-li řízení zastaveno jen zčásti. Byl-li návrh na zahájení řízení před prvním jednáním odmítnut, soud vrátí z účtu soudu zaplacený poplatek.

Obě shora cit. ustanovení byla zavedena do právního řádu zákonem č. 218/2011 Sb., kterým byl s účinností od 1. září 2011 zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony novelizován. V případě ustanovení § 10 odst. 7 cit. zákona jde o zcela novou právní úpravu, která (na rozdíl od předchozí úpravy) rozšiřuje institut vracení soudního poplatku i na případy, kdy je mezi účastníky uzavřen smír, který je následně schválen soudem. Podmínkou pro vracení soudního poplatku je však schválení smíru před tím, než soud vydá ve věci meritorní rozhodnutí.

Do nabytí účinnosti zákona č. 218/2011 Sb. soud při uzavření a schválení smíru podle ustanovení § 99 o. s. ř. žádný poplatek nevracel, neboť to zákon o soudních poplatcích neumožňoval; soud mohl vrátit zaplacený soudní poplatek jen tehdy, pokud účastníci uzavřeli smír mimosoudní a v důsledku něj žalobce vzal žalobu zpět. Zaplacený soudní poplatek tvořil (a tvoří i v současné době) náklady řízení, o kterých se musely strany dohodnout; pokud se nedohodly, rozhodl soud v rámci řízení o schválení smíru tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Již na tomto místě přitom Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. května 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném pod číslem 9/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu e ratione legis před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým. Z těchto závěrů ve své rozhodovací praxi vychází též Nejvyšší soud (srov. např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 9. března 2011, sp. zn. 31 Cdo 4545/2008, uveřejněný pod číslem 84/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Z tohoto pohledu je nezbytné vykládat i právní úpravu v zákoně č. 218/2011 Sb., kterým se s účinností od 1. září 2011 mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 218/2011 Sb. ozřejmuje, že „Problematika možnosti vracet soudní poplatek pro případ uzavření smíru mezi účastníky řízení a schválení tohoto smíru před tím, než je ve věci samé rozhodnuto, úzce souvisí s předcházejícím bodem“ (v něm je řešena úprava vracení soudního poplatku při zastavení řízení před prvním jednáním dle § 10 odst. 3 zákona o soudních poplatcích). „Jako v případě vracení soudních poplatků při zpětvzetí žaloby a následném zastavení soudního řízení před prvním jednáním, je i uzavření sporu smírem a jeho schválení soudem významným faktorem ovlivňujícím zatížení soudů. Uzavření smíru je časově a finančně úsporné a způsobuje výrazně nižší psychické zatížení stran sporu. Institut soudního smíru je navzdory svému potenciálu výrazně snížit zatížení justice využíván jen v omezeném rozsahu. Snaha o co největší pokles zatížení soudů vede k závěru, že současný stav je vhodné upravit. Otázkou v tomto směru zůstává jaké řešení k posílení motivace uzavírat smír je nejúčelnější. Poradní skupina složená zejména z představitelů soudů se k úpravě posilující motivaci účastníků uzavřít smír stavěla pozitivně a vnímá tuto snahu jako velmi přínosnou. Rozdíly panovaly v otázce, v jakém rozsahu se má tato změna provést. Nakonec byl jako nejvhodnější řešení zvolen stejný model jako v případě vracení soudního poplatku při zastavení řízení před prvním jednáním, tedy vracet soudní poplatek snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč. Z logiky věci ostatně vyplývá, že úprava vracení soudního poplatku pro případ smíru nemůže být pro účastníky řízení výhodnější, než v případě zpětvzetí žaloby, neboť by to znamenalo, že by institut zpětvzetí přestal být fakticky využíván.“

Nejvyšší soud neshledává žádné pochybení odvolacího soudu, dospěl-li k závěru, že institut vracení soudních poplatků podle § 10 odst. 7 cit. zákona dopadá na situace, kdy dojde ke schválení smíru uzavřeného mezi účastníky soudem před tím, než soud ve věci poprvé meritorně rozhodne. Odvolací soud správně posoudil, že jakmile soud ve věci jedná, provede dokazování a rozhodne, nemůže být soudní poplatek, ani jeho část vrácena, a to ani za situace, že je později rozhodnutí odvolacím či dovolacím soudem zrušeno. Pokud totiž bylo soudem ve věci meritorně rozhodnuto, nebyl naplněn předpoklad podle § 10 odst. 7 cit. zákona pro vrácení zaplaceného soudního poplatku sníženého o 20

%, nejméně však o 1 000 Kč. Jestliže tedy následně odvolací (či dovolací) soud meritorní rozhodnutí soudu zruší, nárok účastníka na vrácení zaplacených soudních poplatků (resp. jejich části) se neobnoví (znovu nevznikne), neboť pro takové řešení nelze najít v platné právní úpravě žádnou oporu. Přistoupit na argumentaci dovolatelky založené na jazykovém vyjádření právní úpravy vracení soudních poplatků po schválení smíru by mimo jiné znamenalo, že obnovený nárok účastníka na vrácení zaplacených soudních poplatků při uzavření a schválení smíru by byl odvislý i od toho, jak odvolací či dovolací soud rozhodne. Pokud by odvolací či dovolací soud zrušil napadené rozhodnutí a věc vrátil k dalšímu řízení, pak by podle dovolatelky měl účastník při uzavření a schválení smíru nárok na vrácení zaplacených soudních poplatků; tak by tomu však nebylo zřejmě v případě měnícího rozhodnutí odvolacího (dovolacího) soudu (pokud by teoreticky do nabytí právní moci měnícího rozhodnutí došlo k uzavření a schválení smíru), neboť napadené rozhodnutí by nebylo „odklizeno“, ale bylo by pouze změněno. Taková situace, která by znamenala nerovnost účastníků, je však naprosto nepřijatelná.

Dovolací soud nemá ve shodě s odvolacím soudem (a ostatně ani s dovolatelkou) pochyb o tom, že cílem právní úpravy je předcházet soudním sporům. Podle Nejvyššího soudu (na rozdíl od názoru dovolatelky) však není tento smysl narušen ani v případě, končí-li nárok účastníka na vrácení zaplacených soudních poplatků podle § 10 odst. 7 cit. zákona vydáním (prvního) meritorního rozhodnutí ve věci. Jestliže účastník řízení nevyužije možnosti řešit otázku vrácení soudního poplatku cestou zpětvzetí žaloby podle § 10 odst. 3 cit. zákona, pokračuje i po té, kdy došlo k prvnímu jednání, možnost dalšího způsobu vrácení soudního poplatku (jeho části) schválením smíru dle § 10 odst. 7 cit. zákona. Jakmile však soud meritorně rozhodne, možnost vrácení soudních poplatků tímto meritorním rozhodnutím končí a nárok účastníka na vrácení zaplacených soudních poplatků znovu nevznikne ani tehdy, dojde-li následně odvolacím či dovolacím soudem ke zrušení předchozího meritorního rozhodnutí soudu. Ani v takové situaci však nic nebrání účastníkům řízení skončit řízení soudním smírem (§ 99 o. s. ř.), jehož součástí může být i jejich dohoda o tom, že účastníku, který nemá nárok na vrácení zaplacených soudních poplatků, je uhradí protistrana.

Nejvyšší soud uzavřel, že se dovolatelce vymezenými námitkami v rámci uplatněného dovolacího důvodu nesprávného právního posouzení věci nepodařilo zpochybnit právní závěr odvolacího soudu, že žalobkyni nárok na vrácení zaplacených soudních poplatků dle § 10 odst. 7 cit. zákona nevznikl. Proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání žalobkyně proti usnesení odvolacího soudu podle § 243d písm. a) o. s. ř. pro nedůvodnost zamítl.

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Propuštění duchovních (exkluzivně pro předplatitele)
- Skutková zjištění
- Tarifní hodnota (exkluzivně pro předplatitele)
- Předčasný důchod
- Předběžné opatření
- Prozatímní rozhodnutí
- Prozatímní rozhodnutí
- Imise (exkluzivně pro předplatitele)

- Neplatnost právního úkonu
- Ochrana přírody (exkluzivně pro předplatitele)